

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska

Jerzy Ciemniowski

Janusz Grzelak

Michał Nawrocki

Marek Antoni Nowicki

Teresa Romer

Mirosław Wyrzykowski

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes:

Wiceprezes:

Sekretarz:

Skarbnik:

Członek Zarządu: Dominka Bychawska-Siniarska

Danuta Przywara

Maciej Nowicki

Piotr Kładoczny

Lenur Kerymov

Warszawa, dnia 30 sierpnia 2016 r.

1679/49248/2016/PSP/MK/KW

Sąd Rejonowy w Raciborzu

Wydział II Karny

ul. Nowa 29

47-400 Racibórz

Dotyczy: Postępowanie w sprawie o sygn. akt II K 157/16

OPINIA PRZYJACIELA SĄDU

1. Wstęp

Opinia przyjaciela sądu (*amicus curiae*) to znana w praktyce sądów zagranicznych i stosowana również w Polsce forma wyrażania przez organizacje pozarządowe opinii prawnej w postępowaniach sądowych w przypadkach, gdy w związku z celami działalności danej organizacji zachodzi taka potrzeba. Opinia przyjaciela sądu ma na celu przedstawienie szczególnego poglądu organizacji społecznej na sprawę rozpatrywaną przed sądem. *Amicus curiae* pomaga sądowi w kompleksowym rozpoznaniu sprawy, z uwzględnieniem argumentów oraz poglądów, które niekoniecznie mogą być przedstawione przez strony w postępowaniu, a które leżą w gestii zainteresowań organizacji pozarządowej. Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”) jest organizacją, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym wspieranie ich przestrzegania przez organy władzy publicznej w Polsce.

Pragniemy podkreślić, że poza zakresem opinii znajduje się analiza okoliczności faktycznych w niniejszej sprawie. W dokumencie zawarta została ocena przestępstwa naruszenia tajemnicy postępowania przygotowawczego z perspektywy dobra prawnego, którego ochronie służyć ma regulacja zawarta w art. 241 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2016 r. nr 1137 – dalej również „k.k.”). Zestawiliśmy także

przestępstwo publicznego rozpowszechnienia wiadomości z postępowania przygotowawczego z relewantnymi standardami wypracowanymi w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej także „ETPCz”) oraz wybranymi rozwiązaniami w ujęciu prawnoporównawczym.

2. Publicznie rozpowszechnienie wiadomości z postępowania przygotowawczego – perspektywa dobra prawnego podlegającego ochronie prawnokarnej

Art. 241 § 1 k.k. stanowi, że „Kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”. Przedmiotowa regulacja stanowi odpowiednik zawartego jeszcze w poprzednim Kodeksie karnym z 1969 r. art. 255 – tam jednak górna granica sankcji wynosiła jeden rok pozbawienia wolności. Niewątpliwie, wykładni znamion czynu zabronionego należy dokonywać przez pryzmat dobra prawnego, którego ochronę ma dany przepis zapewniać. W wypadku interpretacji art. 241 k.k. ta dyrektywa ma, zdaniem HFPC, szczególne znaczenie.

Zgodnie z doktryną i utrwalonym orzecznictwem, przedmiotem ochrony art. 241 k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości. Już na gruncie poprzedniego Kodeksu karnego Sąd Najwyższy stwierdził:

Analizując treść art. 255 § 1 k.k., należy również uwzględnić, że bezpośrednim przedmiotem ochrony omawianej normy prawnej jest zabezpieczenie wymiaru sprawiedliwości przed ujemnymi skutkami przedwczesnego ujawnienia wiadomości z postępowania przygotowawczego. Publiczne bowiem ujawnienie tych wiadomości w czasie toczącego się śledztwa lub dochodzenia mogłoby utrudnić lub niekiedy wręcz uniemożliwić ustalenie faktu popełnienia przestępstwa, istotnych jego okoliczności oraz sprawcy czynu. Po zamknięciu postępowania przygotowawczego i wniesieniu do sądu aktu oskarżenia wraz z zebrany i utrwalony materiał dowodowy w sprawie nie zachodzi już obawa powstania przedstawionej sytuacji, i dlatego ustawodawca penalizuje publiczne rozpowszechnianie tych wiadomości tylko do czasu rozpoczęcia rozprawy głównej.¹

Taki pogląd znajduje również odzwierciedlenie w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale z 2003 r. podkreślono nie tylko, że przedmiotem ochrony art. 241 k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie organów szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości, ale także, w odniesieniu do pierwszego paragrafu art. 241 k.k., że chroni

¹ Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1983 r. (sygn. akt VI KZP 7/83).

konkretny i określony interes ogólny i nie można wskazać indywidualnych nosicieli dobra stanowiącego przedmiot ochrony tego przepisu².

Wątpliwym, zdaniem HFPC, w świetle takiego orzecznictwa Sądu Najwyższego byłoby pociąganie jednostki do odpowiedzialności karnej z art. 241 § 1 k.k., np. w sytuacji, w której publiczne rozpowszechnienie bez zezwolenia wiadomości z postępowania przygotowawczego (zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym) zostało dokonane po podjęciu przez właściwe organy decyzji o niekierowaniu aktu oskarżenia do sądu. W takiej sytuacji, np. po uprawomocnieniu się wydanego przez prokuraturę postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego, nie zachodzi konieczność zabezpieczania wymiaru sprawiedliwości przed ujemnymi skutkami przedwczesnego ujawnienia informacji z postępowania przygotowawczego – postępowanie wszak się nie toczy. Za pociąganiem do odpowiedzialności karnej w takiej sytuacji nie może też oczywiście przemawiać, np. ochrona dóbr prawnych (np. prawa do poszanowania prywatności) jednostek. Sąd Najwyższy podkreślił, że norma zawarta w art. 241 § 1 chroni konkretny i określony interes ogólny, zaś ochronie dóbr prawnych jednostek mogą służyć inne środki (np. powództwo w związku z naruszeniem dóbr osobistych).

Dla niniejszej sprawy szczególne znaczenie ma interpretacja pojęcia "wiadomości z postępowania przygotowawczego" lub "wiadomości z rozprawy prowadzonej z wyłączeniem jawności". Jak wskazuje prof. Maria Szewczyk:

(...) przez te pojęcia należy rozumieć nie każdą okoliczność ujawnioną w tym postępowaniu, lecz tylko taką, która ma związek z przedmiotem postępowania przygotowawczego lub prowadzonej rozprawy. Chodzi tu bowiem o nieujawnianie takich okoliczności, które mogłyby utrudnić lub uniemożliwić postępowanie przygotowawcze lub naruszyć dobra, których ochrona była podstawą wyłączenia jawności postępowania³.

W doktrynie wskazuje się, że rozpowszechniane wiadomości muszą pochodzić z akt postępowania przygotowawczego, od osób je prowadzących lub urzędowo z nimi współdziałających (np. policjanta czy pracownika administracyjnego prokuratury). Przedstawiciele nauki prawa karnego dodają ponadto, że nie dochodzi do popełnienia przestępstwa z art. 241 k.k., jeśli osoby uczestniczące w postępowaniu przygotowawczym w charakterze świadków, pokrzywdzonych lub podejrzanych ujawniają informacje znane im skądinąd niż z toczącego się postępowania, nawet jeżeli zostały one potem do tego postępowania włączone⁴.

Powszechnie w doktrynie wskazuje się, że nie jest przestępstwem z art. 241 k.k. zbieranie i rozpowszechnianie informacji dotyczących postępowania przygotowawczego, ale

² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2003 r. (sygn. akt I KZP 29/03).

³ Szewczyk, Maria Art. 241 w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 k.k.* wyd. IV. LEX 2013.

⁴ *Ibidem*.

uzyskanych w inny sposób, na przykład przez prowadzenie tzw. prywatnego śledztwa⁵. Ten pogląd znajduje swoje potwierdzenie w orzecznictwie, np. Sądu Apelacyjnego w Warszawie, który stwierdził, że nie popełnia przestępstwa z art. 241 k.k. osoba, która ujawnia informacje znane jej z innego źródła niż z toczącego się postępowania⁶.

Na marginesie można wskazać, że w systemie prawnym mogą istnieć normy prawne, których funkcjonowanie może być utrudnione poprzez istnienie prawnokarnej regulacji zawartej w art. 241 k.k. Przykładowo, Sąd Najwyższy miał okazję odpowiedzieć na pytanie, czy skierowanie wniosku do organizacji związkowej o wyrażenie zgody na rozwiązanie umowy o pracę wraz z uzasadnieniem, który zawiera informacje z postępowania przygotowawczego nieujawnione w postępowaniu sądowym, stanowi realizację znamion czynu zabronionego z art. 241 § 1 k.k. (skarga kasacyjna nie została jednak przyjęta do rozpoznania)⁷.

Nie jest celem niniejszej opinii zastępowanie Wysokiego Sądu w ocenie stanu faktycznego w niniejszej sprawie. Konieczne jest jednak wskazanie, że Sąd w toku postępowania będzie musiał ocenić, czy zachowanie oskarżonej realizuje znamiona wskazane w ustawie karnoprocesowej, a przede wszystkim, czy stanowiło on zagrożenie dla dobra prawnego, jakim jest dobro wymiaru sprawiedliwości.

3. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu

Niniejsza sprawa dotyczy kwestii wolności wyrażania opinii (swobody wypowiedzi), chronionej art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284 – dalej także „Konwencja”). Z tego względu zagadnienia prawne i faktyczne niniejszej sprawy należy odnieść do bogatego orzecznictwa ETPCz w zakresie art. 10 Konwencji.

Do kwestii stosowania sankcji karnej za opublikowanie w prasie informacji pochodzących z dokumentów postępowania karnego i objętych tajemnicą postępowania ETPCz odniósł się dwukrotnie w sprawie ze skargi indywidualnej Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii (pierwszy wyrok wydany został przez Izbę ETPCz 1 lipca 2014 r., drugi zaś został wydany przez Wielką Izbę 29 marca 2016 r.⁸). Sprawa dotyczyła obywatela Szwajcarii, który opublikował w prasie artykuł, w którym przedstawił informacje dotyczące przebiegu przesłuchania przez organy prowadzące postępowania przygotowawcze osoby podejrzanej o spowodowanie wypadku drogowego. Do artykułu prasowego dołączone

⁵ Szewczyk, Maria *Art. 241 w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 k.k.* wyd. IV. LEX 2013 oraz Marek, Andrzej. *Art. 241. W: Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V. LEX, 2010.

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 września 2014 r. (I ACa 69/14).

⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2013 r. (sygn. akt II PK 136/13).

⁸ Odpowiednio: Wyrok ETPCz z dnia 1 lipca 2014 r. w sprawie *A.B. przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08) oraz Wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08).

zostały, m.in. również zdjęcia listów wysłanych przez podejrzanego do sędziego śledczego.

Przeciwko Arnaud Bédát wszczęte zostało publicznoskargowe postępowanie w związku z ujawnieniem dokumentów objętych tajemnicą śledztwa. W toku tego postępowania okazało się, że jedna z osób poszkodowanych w postępowaniu dotyczącym wypadku drogowego omyłkowo zostawiła w sklepie kserokopie akt.

Arnaud Bédát został przez sąd pierwszej instancji skazany na miesiąc pozbawienia wolności w zawieszeniu. Kara ta została mu następnie zamieniona na grzywnę w wysokości 4 000 franków szwajcarskich. Skarżącemu nie udało się doprowadzić do zmiany ww. wyroku w ramach postępowania krajowego, więc złożył skargę do ETPCz, twierdząc, że kara grzywny za ujawnienie dokumentów z postępowania przygotowawczego stanowiła naruszenie art. 10 Konwencji.

W wyroku wydanym w ramach Drugiej Izby, ETPCz badał, czy ograniczenie wolności wyrażania opinii odpowiadało wymogom art. 10 ust. 2 Konwencji: „Korzystanie z tych wolności (...) może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym (...) ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej”.

Trybunał odpowiedział, m.in. na pytanie, czy obowiązek zachowania tajemnicy postępowania stanowił istotne i wystarczające uzasadnienie ingerencji w wolność wyrażania opinii? Zdaniem ETPCz postępowanie karne jest objęte uprawnioną tajemnicą, zważywszy zarówno na interes procesu karnego, na interes wymiaru sprawiedliwości, jak i ze względu na prawo poszanowania zasady domniemania niewinności osób, przeciwko którym toczy się takie postępowanie.⁹ Dodatkowo, odnosząc się do treści zawartych w artykule opublikowanym przez Arnaud Bédát, ETPCz stwierdził:

Jakkolwiek z pewnością nie można zaprzeczyć prowokacyjnemu charakterowi zaskarżonego artykułu, trzeba przypomnieć, iż wolność wyrażania opinii znajduje zastosowanie nie tylko do "informacji" lub "idei" postrzeganych jako pozytywne i uważanych za nieobraźliwe lub neutralne, lecz także do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją: takie są wymogi pluralizmu, tolerancji i ducha otwartości, bez których "społeczeństwo demokratyczne" nie istnieje (por. Stoll, cyt. § 101, Steel and Morris przeciwko Wielkiej Brytanii, nr 68416/01, § 87, ECHR 2005-II, oraz Mouvement raëlien Suisse, cyt. § 48). Fakt wykorzystania przez skarżącego sformułowań najprawdopodobniej zmierzających do przyciągnięcia uwagi opinii publicznej sam w sobie nie stanowi problemu w świetle orzecznictwa Trybunału (por. Axel Springer AG przeciwko Niemcom [GC], nr

⁹ Wyrok ETPCz z dnia 1 lipca 2014 r. w sprawie A.B. przeciwko Szwajcarii (skarga nr 56925/08), par. 53. Tłumaczenie wyroku na j. polski dostępne jest w systemie informacji prawnej LEX.

39954/08, § 108, z 7 lutego 2012). Nie można uznać w niniejszej sprawie, by zaskarżony artykuł dotyczył szczegółów życia ściśle prywatnego zainteresowanej osoby, a w tej sytuacji ochrona z art. 10 jest słabsza (por. *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) przeciwko Francji*, nr 12268/03, § 40, 23 lipca 2009). Artykuł ten dotyczył raczej - jak wskazał wcześniej Trybunał - sprawowania karnego wymiaru sprawiedliwości w przedmiotowej sprawie¹⁰.

Trybunał powtórzył także, że charakter oraz dotkliwość wymierzonych sankcji to również elementy, które należy uwzględnić przy badaniu stopnia proporcjonalności danej ingerencji w wolność gwarantowaną art. 10 Konwencji¹¹. Ostatecznie, ETPCz doszedł do wniosku, że grzywna wymierzona panu Bédát była nieproporcjonalna do realizowanego przez władze publiczne celu – tym samym doszło do naruszenia art. 10 Konwencji.

Korzystny dla Arnaud Bédát wyrok Izby nie zakończył jednak postępowania przed ETPCz. Sprawa została na podstawie art. 43 Konwencji przekazana do rozpatrzenia Wielkiej Izbie Trybunału. W części rozważań poświęconej wpływowi artykułu Arnaud Bédát na przebieg postępowania sądowego ETPCz podkreślił, że specjalna ochrona tajemnicy postępowania przygotowawczego musi być uzasadniona także potrzebą zapewnienia możliwości swobodnego wyrobienia sobie opinii o faktach sprawy oraz podjęcia decyzji przez sąd¹².

Ostatecznie Wielka Izba nie uznała, by grzywna orzeczona wobec Arnaud Bédát, w świetle okoliczności faktycznych sprawy, była sankcją nieproporcjonalną – tym samym w sprawie nie doszło do naruszenia art. 10 ust. 2 Konwencji¹³. Niemniej, przed dojściem do tej konkluzji, Trybunał przypomniał, że dominująca pozycja państwowych instytucji nakazuje stosować daleko idącą ostrożność w sięganiu do sankcji prawnokarnych w sprawach dotyczących wolności słowa¹⁴.

Do niekorzystnego dla Arnaud Bédát wyroku Wielkiej Izby ETPCz dołączone są dwa zdania odrębne – sędziego Luis López Guerra oraz sędzi Ganny Yudkivskiej. Sędzia Guerra, nie zgadzając się z Wielką Izbą, zauważył, m.in. że publikacja artykułu prasowego w sprawie miała bardzo ograniczone możliwości wpłynięcia na toczące się postępowanie – nie doszło więc do zagrożenia dla dobra, jakim jest sprawność i poprawne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości¹⁵. W odniesieniu do wysokości sankcji karnej (grzywny w kwocie 4 000 franków szwajcarskich), sędzia Guerra uznał, że w żadnym wypadku nie można uznać jej za symboliczną i nierodzącą tzw. efektu mrozącego (ang.

¹⁰ *Ibidem*, par. 58.

¹¹ *Ibidem*, par. 59.

¹² Wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08), par. 68.

¹³ *Ibidem*, par. 82.

¹⁴ *Ibidem*, par. 81 i przywołane tam orzecznictwo.

¹⁵ Zdanie odrębne sędziego Luis López Guerra do wyroku Wielkiej Izby ETPCz z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08), par. 10.

chilling effect)¹⁶. Sędzia Yudkivska również nie mogła dopatrzeć się w działalności Arnaud Bédát realnego zagrożenia dla toczącego się postępowania i późniejszego sądowego rozstrzygnięcia. Zacytowała także jedno z rozstrzygnięć amerykańskiego Sądu Najwyższego: „(...) tam, gdzie nie ma zagrożenia dla integralności postępowania sądowego, konsekwentnie domagaliśmy się, aby pozostawić prasie wolną rękę, pomimo że czasami ubolewaliśmy nad wynikającą stąd pogonią za sensacją.”¹⁷.

Wydaje się, że pomocne dla Wysokiego Sądu w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy może być także bogate orzecznictwo ETPCz dotyczące ujawnienia informacji objętych w świetle prawa tajemnicą. Trybunał w Strasburgu zwracał, m.in. uwagę na okoliczności uzasadniające ujawnienie informacji z postępowania niejawnego.

W tym zakresie, szczególnie zasadnym wydaje się sięgnięcie do wyroku w sprawie *Dupuis i inni przeciwko Francji*¹⁸. Skarżącymi w sprawie były dwie osoby fizyczne i wydawnictwo, które wydały w 1996 r., kilka dni po śmierci prezydenta François Mitterand’a, książkę dotyczącą nielegalnie prowadzonych na zlecenie Pałacu Elizejskiego podsłuchów. Śledztwo w sprawie podsłuchów toczyło się od 1993 r. Całe postępowanie zakończyło się ostatecznie wyrokiem skazującym dla jednego ze sprawców w dniu 9 listopada 2005 r.

Osoby fizyczne będące skarżącymi w sprawie zostały skazane przez sądy krajowe na grzywnę oraz zobowiązane do zapłaty odszkodowania, wydawnictwo zostało zaś pociągnięte do odpowiedzialności cywilnoprawnej. Przyczynkiem do wydania wyroków przeciwko skarżącym było wykorzystanie z naruszeniem tajemnicy materiałów pochodzących z ww. śledztwa.

ETPCz w przedmiotowej przypomniał swoje wcześniejsze orzecznictwo, z którego wynikało, że art. 10 ust. 2 Konwencji pozostawia państwu niewielki margines możliwości stosowania ograniczeń wolności wyrażania opinii w zakresie debaty politycznej (ang. *political speech*), która jest przedmiotem publicznego zainteresowania¹⁹. ETPCZ stwierdził w omawianej sprawie m.in., że opublikowane dokumenty, aczkolwiek poufne, były już częściowo znane²⁰. Trybunał podkreślił także, że istniał niekwestionowany interes publiczny w poznaniu kulis nielegalnego podsłuchiwanie wielu osób na polecenie pałacu prezydenckiego, dodając:

Zdaniem Trybunału należy z dużą ostrożnością, w demokratycznym społeczeństwie ocenić potrzebę ukarania dziennikarzy za skorzystanie z informacji zdobytych poprzez naruszenie tajemnicy śledztwa lub tajemnicy zawodowej, jeżeli dziennikarze przyczyniają się w ten sposób do rozwoju debaty

¹⁶ *Ibidem*, par. 15.

¹⁷ Zdanie odrębne sędzi Ganny Yudkivskiej do wyroku Wielkiej Izby ETPCz z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08).

¹⁸ Wyrok ETPCz z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie *Dupuis i inni przeciwko Francji* (nr skargi 1914/02).

¹⁹ *Ibidem*, par. 40 i przywołane tam orzecznictwo.

²⁰ *Ibidem*, par. 45.

publicznej takiej wagi, że urastają do rangi „stróżów” (ang. watchdogs) demokracji.²¹

Zdaniem ETPCz władze krajowe nie wykazały, w jaki sposób publikacja sprzed wielu lat mogła wywrzeć negatywny wpływ na wynik postępowania karnego wytoczonego osobie oskarżonej o zorganizowanie podsłuchów²². Ostatecznie ETPCz wydał wyrok stwierdzający naruszenie art. 10 Konwencji w analizowanej sprawie.

Naruszenie art. 10 Konwencji ETPCz stwierdził również w wyroku w sprawie *Campos Dâmaso przeciwko Portugalii*²³. Uznał, że skazanie skarżących przez sądy krajowe za ujawnienie poufnych informacji z postępowania stanowiło naruszenie wolności wypowiedzi. Informacje ujawnione w analizowanej sprawie miały niewątpliwie publiczne znaczenie - chodziło o stworzenie przez polityka wysokiego szczebla mechanizmu umożliwiającego uzyskanie korzyści majątkowych przez wystawianie fałszywych faktur. Zdaniem Trybunału „prasa powinna w istocie informować opinię publiczną o mechanizmach związanych z potencjalnym naruszeniem prawa lub defraudacją publicznych pieniędzy (...)”²⁴. W niniejszej sprawie, zdaniem ETPCz, publikacji nie wywarła też negatywnego wpływu na prawa oskarżonego²⁵.

Warto podkreślić, że w omówionych powyżej orzeczeniach ETPCz odwoływał się do Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie dostarczania za pomocą mediów informacji odnoszących się do postępowania karnego²⁶. Rekomendacje Komitetu Ministrów są niewiążącym instrumentem prawa międzynarodowego, lecz identyfikują trendy w zakresie różnych dziedzin ochrony praw człowieka wśród państw członkowskich Rady Europy.

W omawianym dokumencie Komitetu Ministrów Reguła 10 nosi tytuł „Przeciwdziałanie zewnętrznej presji przedsądowej” i stanowi, że w kontekście postępowania karnego, szczególnie gdy zaangażowani są sędziowie lub ławnicy, organy sądowe oraz policja powinny wstrzymywać się z publicznym przekazywaniem informacji, które mogłyby mieć znaczący negatywny wpływ na rzetelność postępowania. Świadczy to naszym zdaniem jednoznacznie o tym, że panuje konsensus w Radzie Europy, że wzmożonej

²¹ *Ibidem*, par. 46.

²² *Ibidem*, par. 44.

²³ Wyrok ETPCz z dnia 24 kwietnia 2008 r. w sprawie *Campos Dâmaso przeciwko Portugalii* (nr skargi 17107/05).

²⁴ *Ibidem*, par. 33.

²⁵ *Ibidem*, par. 35.

²⁶ Rekomendacje Rec(2003)13 Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie dostarczania za pomocą mediów informacji odnoszących się do postępowania karnego(ang. *Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*), przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 10 lipca 2003 r. Tekst rekomendacji w j. angielskim dostępny pod adresem: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec\(2003\)13&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec(2003)13&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true) (data dostępu: 25 sierpnia 2016 r.).

ochronie powinny podlegać tajemnice postępowania przedsądowego zasadniczo po to, aby zapewnić następnie rzetelną i bezstronną ocenę sądu.

4. Ujawnienie informacji z przedsądowej fazy postępowania karnego – porównanie wybranych krajowych rozwiązań legislacyjnych

Interesującym źródłem informacji prawnoporównawczych w zakresie ewentualnych sankcji za publiczne rozpowszechnienie wiadomości z postępowania przygotowawczego jest uzasadnienie przywoływanego wcześniej wyroku Wielkiej Izby ETPCz w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii*²⁷. ETPCz dysponował materiałem porównawczym z trzydziestu państw członkowskich Rady Europy²⁸. Co do zasady penalizacja ujawnienia informacji objętych tajemnicą śledztwa istnieje we wszystkich z analizowanych systemów prawnych.

Co ważne, w Austrii, na Litwie, w Luksemburgu, Mołdawii, Rumunii, Hiszpanii i na Ukrainie, podmiotami, które mogą być pociągnięte do odpowiedzialności za ujawnienie tajemnicy postępowania przygotowawczego mogą być jedynie osoby „zaangażowane” w to postępowanie (w pozostałych państwach nie istnieją ograniczenia podmiotowe).

Warto zwrócić uwagę, że są systemy prawne, gdzie złamanie tajemnicy postępowania przygotowawczego w ogóle nie wiąże się z możliwością wymierzenia sankcji natury prawnokarnej – możliwe jest jedynie wymierzenie kary administracyjnej. Taka możliwość przewidziana jest w Estonii, Republice Czeskiej oraz w Federacji Rosyjskiej.

Naszym zdaniem, przedstawione wyżej zestawienie pozwala stwierdzić, że polska regulacja zawarta w art. 241 § 1 k.k. jest stosunkowo surowa. W świetle orzecznictwa ETPCz w zakresie art. 10 ust. 2 Konwencji, okoliczność ta powinna przemawiać za bardzo wstrzemięźliwym stosowaniem w Polsce sankcji prawnokarnej za publiczne rozpowszechnienie wiadomości z postępowania przygotowawczego. Porównanie innych rozwiązań legislacyjnych i praktyki krajowej łatwo może bowiem doprowadzić do wniosku, że surowa sankcja nie spełni kryterium proporcjonalności określonego w art. 10 ust. 2 Konwencji.

5. Podsumowanie

Norma wynikająca z art. 241 § 1 k.k. służyć ma realizacji istotnego społecznie dobra prawnego - zabezpiecza wymiar sprawiedliwości przed ujemnymi skutkami przedwczesnego ujawnienia wiadomości z postępowania przygotowawczego. Interpretacja i stosowanie art. 241 k.k. muszą więc następować z uwzględnieniem analizy

²⁷ Wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie *Arnaud Bédát przeciwko Szwajcarii* (skarga nr 56925/08), par. 22 i następne.

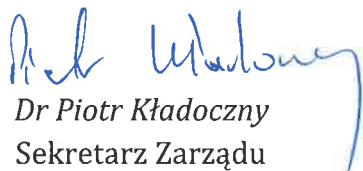
²⁸ Z Austrii, Azerbejdżanu, Belgii, Bułgarii, Czech, Estonii, Finlandii, Francji, Niemiec, Grecji, Węgier, Irlandii, Włoch, Łotwy, Litwy, Luksemburga, Mołdawii, Monakoo, Polski, Portugalii, Rumunii, Rosji, Słowacji, Słowenii, Hiszpanii, Szwecji, Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii, Turcji, Ukrainy oraz Zjednoczonego Królestwa.

tego, czy przywołane dobro prawne było w rzeczywistości zagrożone. Ewentualna sankcja z art. 241 § 1 k.k. będzie na pewno stanowiła też ingerencję w wolność wyrażania opinii (swobodę wypowiedzi) chronioną art. 10 Konwencji. Na władzach publicznych (w tym przede wszystkim sądach) ciążyć będzie w takiej sytuacji obowiązek przekonującego uargumentowania, że ingerencja taka spełnia restrykcyjne wymogi wypracowane w orzecznictwie ETPCz. (celowości, konieczności i proporcjonalności).

HFPC wyraża nadzieję, że niniejsza opinia będzie dla Wysokiego Sądu pomocna i przyczyni się do wydania takiego orzeczenia, które w pełni realizować będzie standardy ochrony praw człowieka.

Opinię przygotowali Katarzyna Wiśniewska oraz Michał Kopczyński, prawnicy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, pod merytorycznym nadzorem prof. Ireneusza Kamińskiego i dr. Piotra Kładocznego.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Dr Piotr Kładoczny
Sekretarz Zarządu

Danuta Przywara
Prezes Zarządu

